

18.1x25.63	1/3	עמוד 16	the marker	06/02/2019	67103148-0
האוניברסיטה העברית בירושלי - 22111					

אג'נדה | בחירות 2019

מי בעד עריצות הרוב היהודי

בנימין נתניהו מפרק את הקונצנוס סביב מדינה יהודית ודמוקרטית, ומחלק מחדש את שני המחנות הפוליטיים ליהודי מול ישראלי - כך טוענת ד"ר גייל טלשיר מהחוג למדע המדינה באוניברסיטה העברית

מאת נדן פלדמן

לליכוד בתפישה של מדינה יהודית בערכיה ודמוקרטית רק בפרוצדורות שלה.

או ימין או שמאל

לטענת טלשיר, בפוליטיקה הישראלית אין מרכז. "התקווה לחילופי שלטון עוברת במרכז הפוליטי - המרכז הוא האזור שאמור להעביר קולות מהשמאל לימין וההפך. לכן התפתח גוש של מפלגות מרכז, ואנחנו רואים את ההסתדרות פפות של כל המפלגות הפרסונליות במרכז - יאיר לפיד, בני גנץ, משה כחלון, אורלי לוי-אבקסיס, ציפי לבני. איש מפלגת העבודה לא יצביע ליכוד, אבל הוא יצביע לגנץ או ללוי-אבקסיס. זה האזור שיקבע מי יהיה ראש ממשלה. אבל אני אומרת שאין מרכז בישראל, כי כל המפלגות הן או ימין או שמאל. אפשר לראות את זה לפי העמדות של המפלגות בש" לוש צירים - הוהוה, החברתי-כלכלי והמדיני-נייטחוני. עמדות המרכז בצירים הללו ריקות כמעט לגמרי ממפלגות".

לדוגמה מפלגת כולנו של כחלון היא מפלגת ימין מובהקת - עם תפישה של "אין פרט" נר" בצד הפלסטיני, תפישה כלכלית ניאורליברלית התומכת במדינת סעד לחלשים

החברתית, שחידדה את ההבדלים בין ימין לש" מאל אורחי-כלכלי. תפישת הימין, לעומת זאת, היא שישאל היא בראש ובראשונה מדינה יהודית ששייכת לעם היהודי, וזה אומר יהודי במובן הדתי ולא רק הלאומי. נתניהו הבין שה" תחרות הגדולה שלו על קולות היא מול המפלגות הדתיות, ובראשן הבית היהודי. הוא בעצם בא לציבור המצביעים של הימין ואמר לו - אם אתם רוצים ישראל יהודית, תצביעו נתניהו. ישראל הזאת היא גם לאומית, גם לאומנית, וגם דתית".

אחד הגורמים המרכזיים לתהליך שמתאר רת טלשיר הוא השינוי האידיאולוגי-פוליטי שהתרחש בקרב המפלגות הדתיות. לפי התפישה הישנה, מפלגות דתיות וחרדיות הן לא אידיאולוגיות מבחינת ימין-שמאל. לא ממש אכפת להן מימין-שמאל מדיני או כלכלי, כל עוד הן מקבלות את התקציבים למגזר שלהן. זה היה נכון עד שנות ה-90, היא אומרת, אבל אז החל שינוי שהתעצם בשנים האחרונות. "המפלגות הדתיות נהפכו ממפלגות מאזניים למפלגות ימין קשה, אפילו קיצוני, לפי סטנדרטים אירופיים. כיום המפלגות האלה ממוקמות מימין

נקודת מבטה של ד"ר גייל טלשיר המערכת הפוליטית בישראל נראית לגמרי אחרת. במקום השיח המקובל על ימין ושמאל, צריך לדבר על חלוקה ליהודי מול ישראלי, אומרת טלשיר, חוקרת בחוג למדע המדינה באוניברסיטה העברית. "בעשור האחרון הבחירות בישראל מתנהלות על הציר הזה - כלומר האם ישראל היא קודם כל מדינה דמוקרטית או יהודית", מנתחת טלשיר שכותבת ספר על האידיאולוגיה של ממשלות נתניהו, הצפוי לצאת לאחר הבחירות. טלשיר מתמחה בניתוח אידיאולוגיות פוליטיות וחוקרת את משבר הלגיטימציה של הדמוקרטיה.

"בתוך מחנה הימין מתחרים על מי הכי יהודי ואילו במחנה המרכזי-שמאל התחרות היא מי הכי ישראלי", היא אומרת. "אפשר לראות שכמעט לא עוברים קולות בין שני המחנות, וזה בגלל הגורם הזהותי. המחנה היהודי מושך לקוטב של אתגור, והמחנה הישראלי מושך לקוטב של לאומיות-אזרחית. השמאל מרכזי מחזיק בתפישה אזרחית של מדינה יש" ראלית, שמאפשרת הכלה של מי שאינו יהודי. זה מגיע עם סדר יום של מדינת רווחה אוניברסלית, ובא לידי ביטוי מובהק במחאה

12.05x24.76	2/3	17 עמוד	the marker	06/02/2019	67103149-1
האוניברסיטה העברית בירושלי - 22111					

מטס חיל האוויר ביום העצמאות ה־70 למדינה צילום: עודד ביליטי/איפי

ד"ר גייל טלשיד: "מי שמתנגד לתפישה השמרנית מוקע כבוגד. זה לא רק התקשורת והאופוזיציה אלא גם אנשי ימין מובהקים כמו הנשיא ראובן ריבלין, בוגי יעלון, דינה זילבר, ולאחרונה גם גדעון סעה. לכן הבחירות הן מאבק על הדמוקרטיה הישראלית ושומרי הסף שלה"

צילום: מגד גוזני

מירי רגב, והנאמנות במערכת המשפט - שהיא המהפכה ששקד מובילה עם רוח גבית של נת"ניהו. "זאת תפישה שמפרקת את ההסכמות סביב ליברליזם חוקתי וטוענת שדמוקרטיה ליברלית זאת אג'נדה של שמאל, ומציעה במקור מה תפישה שמרנית שבסופו של דבר הביטוי שלה הוא פרסונלי. שים שופטים שמרניים והם יהיו נגד אקטיביזם שיפוטי ונגד התערבות בעבודת השרים, ואז הממשלה תוכל להעביר חוקים יהודים-לאומיים שיפגעו בזכויות של מיעוטים. יש בזה דה'לגיטימציה לא רק לערבים, אלא לכל מי שאינו בעל אג'נדה שמרנית. לכן אנחנו רואים תופעה שבה כל מי שמתנגד לתפישה השמרנית הוא מוקע כבוגד. זה לא רק התקשורת והאופוזיציה אלא גם אנשי ימין מובהקים כמו הנשיא ראובן ריבלין, בוגי יעלון, דינה זילבר, ולאחרונה גם גדעון סעה. לכן הבחירות של 2019 הן מאבק על הדמוקרטיה הישראלית. הקמפיין שנתניהו מנהל הוא נגד רשויות החוק - המשטרה, הפרקליטות, היועץ המשפטי, מערכת המשפט והתקשורת - שהם שומרי הסף של הדמוקרטיה הליברלית."

נקודת הפתיחה במסע האידיאולוגי של נת"ניהו התחילה לפני 20 שנה, עם ההפסד בבחירות לאהוד ברק. ב־1999 נתניהו היה תאצ'ריסט. הוא היה נחוש ביותר לגבי השינוי שביקש לחולל בישראל, ממדינה סוציאל דמוקרטית למדינה קפיטליסטית נאו־ליברלית. כשנתניהו כיהן כשר אוצר בשנים 2003-2005 הוא היה בשיאו מבחינת תהליכי הפרטה, קיצוץ דרמטי בתקציבי רווחה וחינוך ובפנסיות. כתוצאה מכך ישראל הפכה מאחת

ביותר, ותפישה זהותית התומכת בחוק הלאום על חשבון שוויון אוניברסלי וזכויות למיעוטים. לעומתה יש עתיד, למרות הצהרות הערמד בראשה, הובילה בממשלת נתניהו ב־2013-2015 קו כלכלי שמאלי כשתמכה בהתערבות המדינה לטובת בתי חולים מממשלתיים, חינוך ציבורי גם לחרדים ורווחה אוניברסלית, לצד תמיכה בחזרה מיידית לשורחן המשא ומתן עם הפלסטינים ומדינות ערב המתונות. מבחינה זהותית היא התנגדה לחוק הלאום, והובילה תפישה של ישראליות ולא של אתנויהדות צרה.

מפלגות המרכז מבטאות תהליך נוסף שעבר רה הפוליטיקה הישראלית והעולמית: פרסונליזציה. "מפלגות שהיו אידיאולוגיות אימצו פוליטיקה של זהות - כמו ש"ס, יהדות התורה, מפלגות עולים, מפלגות 'השבת הלבן' - ונהיו דומות למפלגות פרסונליות כמו של כחלון, לפיד, גנץ, לוי וציפי לבני. ובמפלגות האלה מי בכלל מדבר על אידיאולוגיה? הכל פרסונלי. אלה אנשים שמה שמניע אותם זאת תאוות השלטון. תשאל אנשים מי העשירייה שמופיעה אחרי מנהיגי המפלגות - לאף אחד כמעט אין מושג. זאת הפרסונליזציה."

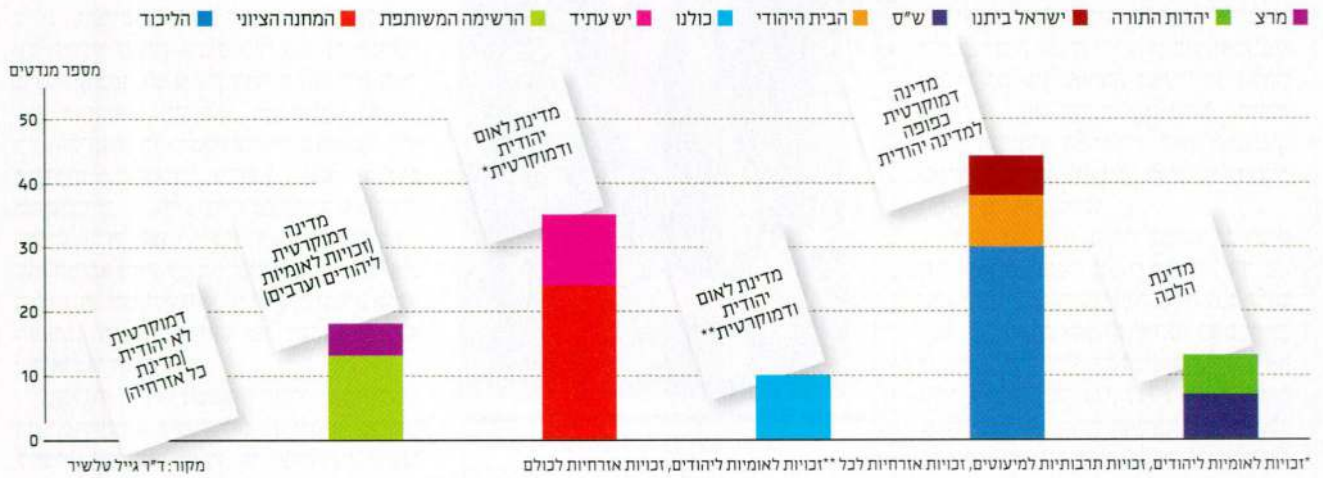
טלשיד מזהה במערכת הפוליטית בישראל תהליך שנקרא Realigning - היערכות מחדש של המפלגות על הציר האידיאולוגי של ימין ושמאל. לדבריה, תהליך זה מתחולל ב־20 השנים האחרונות, והמחולל שלו הוא נתניהו, "שהעביר את עצמו ואת הליכוד ממפלגה שהיתה לאורך שנותיה ליברלית-לאומית, למפלגה שבבחירות 2019 היא נאו־שמרנית פופוליסטית."

"בשנות ה־90, נתניהו ונסיכי הליכוד היו אבירי הדמוקרטיה הליברלית. איפה כל הנסיכים האלה היום? אולמרט, מרידור, בגין, לבני - כולם הוקאו מתוך הליכוד, כולל בגין שכוחו הפוליטי נחלש בשנים האחרונות כי הוא נתפש כדמוקרט־ליברל. נתניהו הוא היחיד שנשאר מהקבוצה הזאת, אבל הוא עבר מאז כברת דרך מתפישה דמוקרטית ליברלית, לתפישת משיחיות שאומרת שהשרים הם הביטוי היחיד לרצון העם, ולכן מי שמתנגד לתפישת השרים מתנגד לדמוקרטיה. לפי התפישה הזאת, שאתה מוביל לים גם איילת שקד ויריב לוין, צריך לתת לממשלה את האמצעים לשלוט. הממשלה נבחרה על ידי העם, ולכן כל מי שמגביל את פעולת השרים - בית המשפט העליון, יועצים משפטיים, מבקר המדינה, חשבים כלכליים, הפרקליטות, הפקידות הבכירה של משרדי הממשלה, וכמוכן התקשורת, האקדמיה והאופוזיציה - פוגעים בדמוקרטיה כי הם פוגעים בעבודת השרים, שהם הביטוי של רצון העם."

לתפישה הזאת יש שני ביטויים מובהקים מהעת האחרונה - חוק הנאמנות בתרבות של

18.43x23.91	3/3	18 עמוד	the marker	06/02/2019	67103153-6
האוניברסיטה העברית בירושלי - 22111					

פוליטיקה של זהויות מיקום המפלגות על ציר זהותי (מספר מנדטים)

תפישה שאומרת שלמרות שהעם כחר בנו בשלטון, מי ששולט בפועל אלה האליטות הישנות. לכן המאבק שלהם באליטות דומה. הבעיה היא שהמאבק הזה מפורר את הדמוקרטיות הליברלית, שכנויה על איוונים ובלמים ומערכות של ביקורת ושל פשרות, ולא מאפשרת לשררה להיות מרוכות אצל השלטון. הבעיה הכי גדולה של נתניהו ושל טראמפ היא תפישה שמעודדת את עריצות הרוב. ובמקרה הישראלי זה עריצות הרוב היהודי.

האם אי אפשר לומר שהאידיאולוגיה של נתניהו היתה מההתחלה - והתחדדה ככל שעברו השנים - מקיאוליטטי, קרי הישרדות פוליטית בכל מחיר?

"על נתניהו תמיד אמרו שהוא אופורטוניסט פוליטי. זה נכון שכיום הוא יעשה הכל למען עין ההישרדות שלו, אבל הוא עשה שינוי אידיאולוגי שמצדיק את זה. עם זאת, אני חושב בת שהקונצנזוס הפוליטי הישראלי לא נמצא איפה שנתניהו נמצא. ההסכמות הישראליות הידיאולוגיות - רוב הציבור בעד שתי מדינות לשני עמים עם שמירה על גושי ההתנחלויות; בעד מדיניות כלכלית סוציאל דמוקרטית; וב"עד מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית-ליברלית. הבעיה היא שהעמדות של המפלגות הפוליטיות הן יותר קיצוניות מציבור הבוחרים שלהן, כי קבלני הקולות ומעצבי דעת הקהל בתוך המפלגות מכתיבים את את הקו האידיאולוגי - והם קובעים את רשימת חברי הכנסת של הליכוד והבית היהודי. מי ששולט בפוליטיקה הישראלית זה מי שקובע איך ייראו הרשימות של מפלגות השלטון, ואלה הם ציבור המתנחלים, הציבור הדתי-לאומי והציבור החרדי. מי שמסתכל על סביבת נתניהו רואה יותר ויותר אנשי ימין דתי ופחות ופחות ליברלים חילונים דמוקרטים".

▶▶ המדינות הכי שוויוניות ב־OECD למדינה עם הפערים הכי גדולים ועם עוני הילדים הכי גדול. אלה הן טביעות האצבע האידיאולוגיות של נתניהו כניאוליברל.

טלשיר מאבחנת כי השינוי אצל נתניהו החל ב־2006, כשהוביל את הליכוד למפלגה בכחירות ולמספר המנדטים הנמוך אי פעם שקיבלה המפלגה - 12. בה בעת, קדימה בהנהגת יריבו, אריאל שרון, נהפכה למפלגה הגדולה ביותר והרכיבה ממשלת מרכז-שמאל עם מפלגת העבודה, כשהליכוד ונתניהו נותרים באופוזיציה. "אחרי המפלה הזאת נתניהו מחד ליט על המושג 'שותפינו הטבעיים' עם המפלגות הדתיות, והבין שלא חשוב מהי תפישתו הכלכלית, את החרדים והדתיים הוא חייב לצייר. לכן, מאז, הוא הקצין את התפישה שלו על ציר הזהות היהודי-לאומי. זה אומר מדינה יהודית על חשבון דמוקרטיות, שהביטוי המרכזי של זה הוא חוק הלאום שנכתב על ידי אנשים במכון לאסטרטגיה ציונית, שבו שולטים מתנגלים, והמוקד שלו הוא הדגשת העם היהודי על חשבון האזרחות הישראלית".

לנוכח העדיפות שקיבל הציר הזהותי, הציר הכלכלי של נתניהו נדחק. "הוא ויתר על הניאוליברליזם, פעם ראשונה בכך שהעניק תקציבים ייעודיים גדולים למפלגות החרדיות, ופעם שנייה בכך שוויתר על מדיניות הפרטה, תחרות ושבירת מונופולים, ועבר לקיים קשר הדוק עם בעלי הון כמו שלדון אדלסון, בעלי "ישראל היום"; עם יצחק תשובה במתווה הגז שנתניהו התעקש להעביר; וכמובן הקשר המי תהדק עם בעלי בנק שאול אלוכיץ, שהוליד את תיק וואלה-בנק. זאת ההמחשה הטובה ביותר לבגידת נתניהו בניאוליברליזם".

טלשיר מזהה קווי דימיון רבים בתפישת השלטון של נתניהו ושל נשיא ארצות הברית, דונלד טראמפ. "בארצות הברית המושג שבו האידיאולוגים של טראמפ משתמשים הוא 'דיפ סטייט'. גם טראמפ וגם נתניהו מבטאים